

YETKİN, Ahmet Emri

Ahmet
Emri
Yetkin

rettir. 7. *Mecmûa-i Eş'âr-ı Emrî Yetkin*. Bu defterin müellifin kendi el yazısıyla 244 sayfalık nüshası Amasya Beyazıt Kütüphanesi'ndedir. 8. *Kelîmâtü'l-ekâbir*. 100 İslâm büyüğünün sözleriyle bunların açıklamasını ve adı geçen kişilerin biyografisini içerir. 9. *Mecmau'l-elkâb*. 100 kadar lakabın açıklamasına ve lakap sahiplerinin biyografisine dairdir. 10. *Hizânetü'l-cevâhir*. Hz. Ali'ye ait 100 hikmetli söz ve açıklamasıdır. 11. *Tuhfe-i Emrî*. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin münâcâtının mensur ve manzum tercümesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, III, 1277-1278; *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri* (haz. Hasibe Mazıoğlu), Ankara 1987, s. 136-139; Lütfi Doğan, "Değerli Din Bilginlerimizden Merhum Ahmet Emri Yetkin", *Diyanet Dergisi*, IV/1-2, Ankara 1965, s. 185-186; Yakup Şafak, "Şair Emri'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 6, Konya 1999, s. 321-329; a.mlf., "Ahmed Emri'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", *Nüsha*, III/9, Ankara 2003, s. 23-33.

MUAMMER ÜLKER

YETKİN, Mustafa Saffet

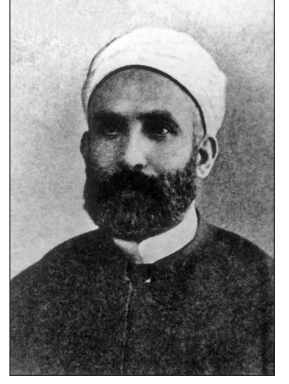
(1866-1950)

Meclis-i Meşâyihi reisi,
Urfa mebusu.

Urfa'nın Hacıgazi mahallesinde doğdu. Babası aslen Musul'un Erbil kazasından Şeyh Abdülkadir Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. İlk öğrenimini Urfa'da yaptı. Daha sonra Mısır'a gidip Ezher Üniversitesi'nde dört yıl Arapça okudu, dönüşünde Urfa müftüsü Hacı Abdüllatif Efendi'den icâzet aldı. Ağustos 1902'de Urfa İdâfisi Farsça ve ahlâk dersleri muallimliğine tayin edildi. 1908'de Urfa Bidâyet Mahkemesi üyeliğinde bulundu. II. Meşrutiyet döneminde yapılan üç seçimde de (1908, 1912, 1913) Urfa'dan mebus seçildi. Bu yıllarda Kâdiriyye tarikatı Hâlisiyye kolunun kuru-

cusu Abdurrahman Hâlis et-Tâlibânî'nin oğlu ve halifesi Şeyh Ali et-Tâlibânî'ye intisap ederek hilâfet aldı. Aksaray Oğlanlar Tekkesi'nde vekâleten şeyhlik görevini sürdürürken Meclis-i Meşâyihi reisliğine getirildi. Hazırladığı tâlimatnâmelerle Meclis-i Meşâyihi'ne yeni bir düzen vermeye çalıştı. Mustafa Sabri Efendi'nin şeyhülislâmlığı sırasında Meclis-i Meşâyihi reisliğinden alınıp şeyhülislâmlığa bağlı Tedkik-i Mesâhif-i Şerîf ve Müellefât-ı Şer'îyye Meclisi reisliğine tayin edildi. 20 Eylül 1920'de bu görevinden azledilirse de aynı yılın ekim ayında şeyhülislâm Mehmed Nûri Medenî Efendi zamanında görevine iade edildi. 1922'de Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye üyeliğine getirildi. Bu kurumun aynı yılın ekim ayında faaliyetine son vermesi üzerine II. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılıncaya kadar Urfa Halvetî Dergâhı postnişinliğinde bulundu. Temmuz 1923 seçimlerinde Urfa'dan milletvekili seçildi. Umûr-ı Diyâniyye, İrşâd, Şer'îyye ve Evkaf, Nizamnâme-i Dâhilî, Umûr-ı Tasarrufiyye, Diyanet ve Evkaf ve Me'mûrîn Encümen-i Mahsûsu heyetlerinde görev yaptı. Nizamnâme-i Dâhilî Heyeti başkanlığı ile Evkaf Heyeti sözcülüğünde bulundu. Bu görevleri esnasında çeşitli nizamnâme ve tâlimatnâmelerin hazırlanmasında rol oynadı. 3 Mart 1924 tarihinde elli üç arkadaşıyla birlikte hilâfetin kaldırılması ve Osmanlı hânedanının Türkiye dışına çıkarılması için kanun teklifi verdi. III. Dönem seçimlerinde meclis dışı kalan Saffet Efendi 27 Ekim 1950 tarihinde öldü.

Tedkik-i Mesâhif-i Şerîf ve Müellefât-ı Şer'îyye Meclisi reisi Şeyh Mustafa Saffet Efendi ile Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye reisi İzmirli İsmail Hakkı Bey arasında tasavvuf kitaplarındaki hadislerin sıhhati konusunda başlayan tartışmalar Saffet Efendi'nin *Tasavvufun Zaferleri*, İzmirli'nin *Mustasvife Sözleri mi Tasavvufun Zaferleri mi Hakkın Zaferleri* adlı eserlerinin yazılmasına vesile olmuştur. İzmirli, *Cerîde-i İlmiyye*'de Gazzâlî'ye dair bir makalesinde (sene 5, sy. 53, 15 Cemâziyelevvel 1338) ahlâk ve tasavvuf kitaplarında hadis diye zikredilen sözlerin hadis değil büyüklerin ve mutasavvıfların sözleri olduğunu ileri sürmüştü. Gazzâlî'nin bir eserinde geçen, "İnsanlar uykudadır, öncelikle uyanırlar" şeklindeki rivayeti örnek vermiştir. Şeyh Saffet "İstizân" başlığıyla başında bulunduğu kurum adına yazdığı cevap tartışmayı başlatmış ve tartışma kurumlar arası resmî yazışmalar şeklinde devam etmiştir. Bu yazışmaların kaydedildiği *Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki*

Mustafa
Saffet
Yetkin

Ahâdis Hakkında Dârü'l-Hikme ve Tetkik-i Müellefât Arasındaki Münakaşât-ı İlmiyye başlığını taşıyan defter (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 537, 106 varak) yayımlanmıştır (*İzmirli İsmail Hakkı-Şeyh Saffet, Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sıhhati*, nşr. İbrahim Hatiboğlu, İstanbul 2001).

Saffet Efendi 23 Mart - 14 Aralık 1911 tarihleri arasında otuz beş sayı yayımlanan haftalık *Tasavvuf* dergisinin imtiyaz sahipliği ve başmuharrirliğini yapmıştır. Dergi, Saffet Efendi'nin Cem'iyet-i Süfiyye'nin bir dönem idare heyetinde bulunması ve ikinci reisliğini yapmasından dolayı cemiyetin resmî yayın organı gibi görülmüştür. Dergide daha çok tasavvuf terimleri, tasavvuf edebiyatı, tasavvufi mektuplar, hikmetler, menkıbeler ve hal tercümelerine ağırlık verilmiş, Cem'iyet-i Süfiyye'de düzenlenen konferans ve seminer türü konuşmalar da yayımlanmıştır. Hüseyin Vassâf, Saffet Efendi'yi dinî ilimlerde ve tasavvufta otorite sahibi bir şahsiyet diye tanımlar. Ancak dönemindeki şeyhlerin kendisine yeterince iltifat etmemesine kırıldığını, Cumhuriyet devrinde onların aleyhinde birtakım girişimlerde bulunarak tekkelerin kapatılmasına yol açtığına dair rivayetler olduğunu söyler.

Eserleri. 1. *Ulûm-ı Şer'îyye ve Asrî Müceddidlerimiz*. Abdullah Cevdet, Milaslı İsmail Hakkı ve özellikle İsmail Hakkı İzmirli'nin Kur'an ve tefsir ilimlerine dair bazı görüşlerini eleştiren bir risâledir (İstanbul 1340). 2. *Tasavvufun Zaferleri yahud el-Burhân ve'd-delil alâ mâ havâhü's-şerh ve't-tahlîl mine'l-ebâtîl*. Saffet Efendi, İsmail Hakkı İzmirli ile giriştiği tartışmanın hemen ardından bu eserinde görüşlerini geniş biçimde açıklamıştır (İstanbul 1343/1925). 3. *Yeni Zihniyetler ve Bir Müceddid-i Mechûl* (İstanbul 1338 r./1340 h.). Saffet Efendi ayrıca Cumhuriyet döneminde Fahrreddin-i İrâkî'nin *Lema'ât* (*Panlular*, İstanbul 1948;

Ankara 1963), Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin *Heyâkılı'n-nûr (Nur Heykelleri)*, İstanbul 1949; Ankara 1963, 1986), İbn Atâullah el-İskenderî'nin *el-Hikemü'l-Atâ'îyye* (İstanbul 1950) adlı eserlerini Türkçe'ye tercüme etmiştir. Ölümünden sonra da iki makalesi yayımlanmıştır ("Muh-yî'd-dîn-i Arabî ve Tasavvuf", *A'İFD*, 1/1 [1952], s. 22-29; "Tasavvuf İstilahları", *A'İFD*, 1/4 [1952], s. 1-13).

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, *Sicill-i Ahvâl Dosyası*, nr. 1373; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, I, 142; III, 463, 466-467; *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-II. Dönem: 1923-1927* (haz. Kâzım Öztürk), Ankara 1995, III, 776-777; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı*, İstanbul 1996, IV, 120-121; İzmirlî İsmail Hakkı – Şeyh Safvet, *Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sıhhati* (nşr. İbrahim Hatiboğlu), İstanbul 2001, neşredenin girişi, s. 15-43; Nafiz Danışman, "Tasavvuf Şiirlerinden Düşündürücü Tercümeleler", *A'İFD*, V/1-4 (1956), s. 79; Mustafa Birol Ülker – Ömer Faruk Bahadır, "Şeyh Mustafa Safvet (Yetkin) ve Tasavvuf Dergisi", *Müteferrika*, sy. 24, İstanbul 2003, s. 145-157; Mustafa Kara, "Cem'iyet-i Süfiyye", *DA*, VII, 335; Bilgin Aydın, "Meclis-i Meşâyih", a.e., XXVIII, 247-248.

MUSTAFA BİROL ÜLKER

YETKİN, Suut Kemal (1903-1980)

Sanat ve edebiyata dair
çalışmalarıyla tanınan
Türk bilim adamı.

Urfa'da doğdu. Babası Şeyh Saffet Yetkin'dir. Ailesi İstanbul'a gelip yerleşince ilk öğrenimini İstanbul Numûne-i Tatbikat Mektebi'nde, orta öğrenimini Mekteb-i Sultânî'de tamamladı. Lise yıllarında "Suud Saffet" adıyla yayımladığı şiirleriyle edebiyat dünyasına girdi; edebiyatla ilişkisini eleştiri ve denemeleriyle sürdürdü. 1925'te Fransa'ya giderek Sorbonne ve Rennes üniversitelerinde felsefe, estetik ve sanat tarihi eğitimi aldı. 1929'da Paris Ecole Normale Supérieure'de pedagoji seminerlerine katıldı. 1930'da yurda döndükten sonra Konya, Edirne ve Ankara'daki liselerde, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde felsefe ve pedagoji öğretmenliği yaptı. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde estetik ve sanat tarihi doçentliğine tayin edildi. 1937'de İstanbul'dan ayrılıp Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nde Fransızca öğretmenliği, 1938-1941 yıllarında Maarif Vekâleti Güzel Sanatlar umum müdürlüğü görevlerinde bulundu. Bu görevi sırasında I. Devlet Re-

Suut
Kemal
Yetkin

sim ve Heykel Sergisi açılmış, geleneksel ve çağdaş Türk sanatını tanıtmakta öncülük eden *Güzel Sanatlar Dergisi* yayım hayatına girmiştir.

1941'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde estetik ve sanat tarihi profesörlüğüne getirilen Suut Kemal, 1943-1950 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yedi ve sekizinci dönem Urfa milletvekili olarak görev yaptı. 1950'de yeniden akademik hayata dönerek Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Türk ve İslâm Sanatları Kürsüsü'nde çalışmaya başladı. Bir yıl sonra, uzun yıllar müdürlüğünü yapacağı Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü'nü kurdu ve bu alanda çalışan bilim adamlarını bir araya topladı. Komitesinde yer aldığı Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi'ni oluşturma çabaları içine girdi ve dört yılda bir düzenlenen, Türk sanatının dünyaya tanıtılmasında büyük önem taşıyan, günümüzde de sürdürülen kongrelerin ilkinin 19 Ekim 1959'da Ankara'da gerçekleştirdi. 1951-1953 yıllarında İlahiyat Fakültesi'nde dekanlık ve 1959-1963 arasında Ankara Üniversitesi'nde iki dönem rektörlük görevinde bulundu. Bu sırada önemli yayınların basılmasını sağlayan Ankara Üniversitesi Basımevi'ni açtı. 1958'de ordinar-yüs profesörlüğe yükseltildi. 1963-1964 ders yılında Columbia ve Paris Sorbonne üniversitelerinde de Türk sanatı üzerine dersler verdi. Yurda döndüğünde İlahiyat Fakültesi'nden ayrıldı; Ankara Üniversitesi'nde yeni kurulan Eğitim Fakültesi'ne geçerek Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü'nü oluşturdu. Aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi'nde sanat tarihi derslerine başladı, 1968'de burada da Sanat Tarihi Bölümü'nü kurdu; 1973 yılında emekliliğe ayrılıncaya kadar her iki üniversitedeki görevlerine devam etti. 1949-1966 yıllarında Türk Dil Kurumu üyeliği yaptı; 1947-1950 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı

Tercüme Bürosu'nda görev aldı. Türkiye'deki Sanat Eleştirmenleri Derneği'ni kurdu. 18 Nisan 1980'de Ankara'da öldü. *Ars Orientalis* ve *Studia Islamica* gibi yabancı bilimsel dergilerde yazıları yayımlanan ilk Türk sanat tarihçisidir. Ayrıca Cumhuriyet Türkiye'si'nde güzel sanatlar konusundaki ilk yayın olan *Ar* dergisinin yönetmenliğini yapmıştır. Sanat tarihçisi, yazar, çevirmen, eleştirmen, yönetici, eğitimci, denemeci ve düşünür olarak birçok niteliği bünyesinde barındıran Suut Kemal Yetkin yurt içinde ve yurt dışında faaliyetlerini başarıyla sürdürebilmiş aydınlardan biridir. Gelecek kuşaklara Türk İslâm sanatı, Batı uygarlığı, çağdaş sanat, felsefe ve edebiyat alanlarında Türkçe ve yabancı dilde kırkı aşkın kitap, seksenden fazla makale ve deneme yazısı, yirmiyeye yakın çeviri kitap bırakmıştır.

Eserleri. 1923'te henüz yirmi yaşında iken *Şi'r-i Leyâl* adlı bir şiir kitabı yayımlanan Yetkin'in diğer belli başlı eserleri şunlardır: *Estetik* (İstanbul 1931), *Sanat Felsefesi* (İstanbul 1934), *Filozofi ve Sanat* (İstanbul 1935), *Sanat Meseleleri* (İstanbul 1945), *Leonardo da Vinci'nin Sanatı* (İstanbul 1945), *İslâm Mimarisi* (Ankara 1954), *İslâm Sanatı Tarihi* (Ankara 1954), *Büyük Ressamlar* (İstanbul 1955), *Günlerin Götürdüğü: Edebiyat Üzerine Düşünceler* (İstanbul 1958), *L'architecture turque en Turquie* (Paris 1962), *Edebiyatta Akımlar* (İstanbul 1967), *Şi'r Üzerine Düşünceler* (İstanbul 1969), *Türk Mimarisi* (Ankara 1970), *L'ancien-peinture turque* (Paris 1970), *Estetik Doktrinler* (Ankara 1972), *İslâm Ülkelrinde Sanat* (İstanbul 1974), *Büyük Tendirginler* (Ankara 1976), *Barok Sanat* (İstanbul 1977), *Edebiyat Üzerine Denemeler* (Ankara 1978), *Estetik ve Ana Sorunları* (İstanbul 1979). Çevirilerinden şu eserler zikredilebilir: Lessing'den *Laocoon* (1935), Hegel'den *Estetik* (1936, özet tercüme), Sauvaget'den *İslâm Dünyası: Kısa Kronoloji* (Ankara, ts., Faik Reşit Unat ile birlikte), Ernst Kühnel'den *Doğu İslâm Memleketlerinde Minyatür* (Ankara 1952, Melahat Özgü ile birlikte) (eser ve makalelerinin bir listesi için bk. *Suut Kemal Yetkin'e Armağan*, s. XI-XVII).

BİBLİYOGRAFYA :

Günsel Renda, "Suut Kemal Yetkin'in Bilimsel Kişiliği", *Suut Kemal Yetkin'e Armağan*, Ankara 1984, s. XI-XVII, 1-4; Adnan Turani, "Suut Kemal Yetkin ve Plastik Sanatlar", a.e., s. 11-15; Hikmet Dizdaroğlu, "Denemeci Suut Kemal Yetkin", a.e., s. 5-10; a.mlf., "Suut Kemal Yetkin'in Ardından", *AC İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştır-*